

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ
ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КӨЛІК – ЭНЕРГЕТИКА ФАКУЛЬТЕТІ

**«КӨЛІК ЖӘНЕ ЭНЕРГЕТИКАНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ:
ИННОВАЦИЯЛЫҚ ШЕШУ ТӘСІЛДЕРІ» X ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ТӘЖІРИБЕЛІК КОНФЕРЕНЦИЯСЫНЫҢ БАЯНДАМАЛАР
ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
X МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО – ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ: «АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ТРАНСПОРТА И
ЭНЕРГЕТИКИ: ПУТИ ИХ ИННОВАЦИОННОГО РЕШЕНИЯ»**

**PROCEEDINGS OF THE X INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICE
CONFERENCE «ACTUAL PROBLEMS OF TRANSPORT AND ENERGY:
THE WAYS OF ITS INNOVATIVE SOLUTIONS»**

Нұр-Сұлтан, 2022

УДК 656/621.31
ББК 39/31
А43

Редакционная коллегия:

Председатель – Мерзадинова Г.Т., Член Правления – Проректор по науке, коммерциализации и интернационализации ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, д.т.н., профессор; Заместитель председателя – Султанов Т.Т., заместитель декана по научной работе, к.т.н., доцент; Сулейменов Т.Б. – декан транспортно-энергетического факультета ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, д.т.н., профессор; Председатель «Әдеп» – Ахмедьянов А.У., к.т.н., доцент; Арпабеков М.И. – заведующий кафедрой «Организация перевозок, движения и эксплуатация транспорта», д.т.н. профессор; Тогизбаева Б.Б. – заведующий кафедрой «Транспорт, транспортная техника и технологии», д.т.н. профессор; Байхожаева Б.У. – заведующий кафедрой «Стандартизация, сертификация и метрология», д.т.н. профессор; Жакишев Б.А.– заведующий кафедрой «Теплоэнергетика», к.т.н., доцент.

А43 Актуальные проблемы транспорта и энергетики: пути их инновационного решения: X Международная научно – практическая конференция, Нур-Султан, 17 марта 2022 /Подгот. Г.Т. Мерзадинова, Т.Б. Сулейменов, Т.Т. Султанов – Нур-Султан, 2022. – 597с.

ISBN 978-601-337-661-5

В сборник включены материалы X Международной научно – практической конференции на тему: «Актуальные проблемы транспорта и энергетики: пути их инновационного решения», проходившей в г. Нур-Султан 17 марта 2022 года.

Тематика статей и докладов участников конференции посвящена актуальным вопросам организации перевозок, движения и эксплуатации транспорта, стандартизации, метрологии и сертификации, транспорту, транспортной техники и технологии, теплоэнергетики и электроэнергетики.

Материалы конференции дают отражение научной деятельности ведущих ученых дальнего, ближнего зарубежья, Республики Казахстан и могут быть полезными для докторантов, магистрантов и студентов.

© ЕНУ имени Л.Н.Гумилева, 2022

ЖОЛАУШЫЛАР ТАСЫМАЛЫНДАҒЫ ЛОГИСТИКАНЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ МӘНІ

Гылымбекова Маржан Асановна

gylymbekova_m@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Көлік, көлік техникасы және технологиялары
білім беру бағдарламасының 1 курс магистранты, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Алипбаев Жасулан Ратканович

alipbaev.1977@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Көлік, көлік техникасы және технологиялары кафедрасының аға
оқытушысы, т.ғ.к., Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Логистика басқару ғылымы ретінде басқарылатын объектілерге назар аударады. Экономикада бұл әртүрлі иерархиялық деңгейлердің экономикалық объектілері, олардың мақсаттары пайда, шығындар мен нәтижелер көрсеткіштерінде көрінеді. Демек, дәл осындай нысандар (тек олардың құрамдас бөлігі болып табылатын ағындар емес) логистика объектісі болуы керек.

Логистиканың жаңалығы мен ерекшелігі - бұл, біріншіден, экономикалық объектілердің іс-қимылы мен олардың мақсатын орындау ағындарының параметрлерін қолдана отырып зерттейді, екіншіден, бұл талдауды оңтайландыру құралдарымен күшейтеді. Зерттелетін шаруашылық объектілерінде бөлінетін ағындар және оларды оңтайландыру логистика пәні болып табылады. Логистика тақырыбы тек ағындар ғана емес, сонымен қатар оларды оңтайландыру әдістері мен құралдары екенін атап өтеміз.

Логистика объектісі мен нысанасының мұндай көрінісі оның тар мамандандырылған пән шеңберінен тыс ғылыми және практикалық әлеуетін кеңейтуге мүмкіндік береді. Сондықтан логистикалық мәселелерге балама интегралды көзқарас келесі ерекшеліктермен сипатталады:

- логистика-мақсатты ағындарды оңтайландыру арқылы әртүрлі иерархиялық деңгейдегі шаруашылық объектілерін басқару туралы ғылым;
- логистика объектісі шаруашылық объектілері болып табылады;
- логистика пәні шаруашылық объектілерінің экономикалық мінез-құлқының нысаналы функцияларын іске асыратын ағындар, сондай-ақ оларды оңтайландыру болып табылады;
- логистикалық менеджмент нақты "логистикалық функциялар мен операцияларды" бөлмейді, бірақ тұтастай алғанда шаруашылық объектілерін басқару бойынша біріктіруші (қызметаралық) қызмет ретінде әрекет етеді;
- "логистикалық шығындар" логистикалық тәсілдің мәніне қайшы келетін құбылыс ретінде танылмайды. Шаруашылық объектілері қызметінің экономикалық әсерлерін оларда жүзеге асырылатын ағындарды ұйымдастыру арқылы барынша арттыруға бағытталған.

Бүгінгі таңда логистика мәні тек ресурстар мен тауарлардың қозғалысы екендігімен келісуге болмайды. Бұл тәсіл логистиканың дамуының алғашқы кезеңдеріне тән болды, бірақ қазіргі уақытта бұл ғылымның қолданылу саласы әлдеқайда кеңейді және экономикалық қызметтің басқа салаларын қамтиды, атап айтқанда логистика жолаушылар тасымалын оңтайландырумен айналысады.

Жолаушылар тасымалының логистикалық менеджменті келесі аспектілерді қамтиды:

- жолаушыларды тасымалдау;
- Көлік құралдарын, көлік процестерін оңтайлы басқару;
- тұрақты көлік құрылғыларын басқару;
- жолаушыларға арналған сервистік логистика;
- көлік құралдарына арналған сервистік логистика;
- тасымалдаушылар үшін сервистік логистика.

Көліктік логистика салаларының негізгі қолданыстағы сипаттамалары жүйеленген және 1-кестеде келтірілген.

1-кесте

Көлік логистикасы салаларының негізгі сипаттамалары

Категориялар	Логистика салалары	
	Тасымалдаушының логистикасы	Логистиканы көлікпен қамтамасыз ету
Әсер ету объектісі	Автомобиль, кеме, вагон және поезд ағындары	Жүк және жолаушылар ағыны
Өзара әрекеттесетін элементтер	Поездар қозғалысына байланысты көліктің құрылымдық бөлімшелері	Көлік қызметтері нарығының субъектілері және көліктің басқа да түрлері
Негізгі құралдар	Поездардың, өзен, теңіз және әуе кемелерінің қозғалыс кестесі, поездар мен кемелер құрамдарын қалыптастыру жоспары	Тауар қозғалысы процесіне қатысушылар арасында жасалатын шарттар
Мақсатты функция	Автомобиль, кеме және вагон ағындарын ұтымды ұйымдастырудан, темір жолдардың өткізу және тасымалдау қабілетін, тасымалдау процесінің қауіпсіздігін қамтамасыз етуден тұратын ішкі жұмыс істеуін оңтайландыруға бағытталған қызмет	Нарықтың шаруашылық жүргізуші субъектілерінің логистикалық жүйелерінің бәсекеге қабілетті көліктік құрамдастарын қалыптастыру

Жолаушылар тасымалдарының жүк тасымалдарымен салыстырғанда өзіндік ерекшеліктері бар екенін ескере отырып, ғалымдар жолаушылар көлігі шеңберіндегі сипаттамаларын береді (2-кесте), жолаушылар тасымалдарының ерекшеліктері ерекшеленеді, логистика мен жолаушылар көлігін байланыстыратын ұғымдар тұжырымдалады.

2-кесте

Жолаушылар көлігі шеңберіндегі ағынның параметрлері

Параметр	Жолаушылар ағынының сипаттамасы
Жөнелту және келу пункті	Жолаушылар ағынының шығу және жойылу орындары
Жол траекториясы, аралық пункттер	Бір көлік құралынан екіншісіне ауысып отыру орындарын ескере отырып, жолаушының жол жүру маршруты
Маршрут бойынша қашықтық	Жол жүру мақсатына жету үшін жолаушы жүріп өткен қашықтық
Қозғалыс жылдамдығы	Аялдама пункттерінде болуды ескере отырып, жекелеген учаскелерде жолаушының көліктің белгілі бір түрінде қозғалу жылдамдығы
Тұрақты жолаушылар ағыны кезеңі	Көлік және жолаушылар ағыны өзгеретін уақыт кезеңі
Жолаушылар ағыны объектілерінің болуы	Жолаушылар ағынының белсенді элементі ретінде жолаушының болуы

Жолаушылар тасымалына қатысты логистика жобалау шешімдерінің, ұйымдастыру және басқару әдістерінің, жолаушыларға қызмет көрсетудің қажетті деңгейін, оларды ең аз шығынмен белгілі бір уақытта "Есіктен есікке" қауіпсіз, сенімді және үздіксіз жеткізуді қамтамасыз ететін техникалық құралдардың жиынтығын білдіреді.

И. А. Пластуняк пікірі бойынша жолаушылар тасымалының ерекшеліктері мыналар болып табылады:

1. Жолаушылар көлігінің бір түрінен екіншісіне немесе бір жолаушылар көлік құралынан екіншісіне ауысып отыру пункттерімен қамтамасыз етілуі, ол үшін ең алдымен жолаушылар көлігінің барлық жүйесінің жұмысын келісу қажет; осылайша, жолаушылар көлігінде интегралдық көлік жүйесін ұйымдастыру қажеттілігі туындайды. Нәтижесінде жолаушы осындай ауысып отыру пунктінде бола отырып, соңғы пунктке дейін өзінің одан әрі қозғалу тәсілін таңдау еркіндігін көрсету мүмкіндігіне ие болады;

2. Жүру жолындағы аялдамаларда және маршруттың соңғы нүктелерінде жолаушылар көлігінің тұрып қалуын ескере отырып қатынас жылдамдығын айқындау жолаушыны тасымалдау кезінде уақытша параметрлерді талдау және сипаттау үшін, сондай - ақ белгіленген параметрлермен жолаушыларды тасымалдау жөніндегі қызметтерге сұранысты қанағаттандыру үшін көлік құралдарының санын есептеу үшін қажет;

3. Белсенді элемент-жолаушының болуы нәтижесінде қозғалу нұсқасын таңдау еркіндігі. Осылайша, Жолаушылар тасымалы, жолаушылар көлігінің жағдайы туралы сенімді ақпарат болған жағдайда, өзін - өзі реттеу, өзін - өзі ұйымдастыру, өзін-өзі жетілдіру сияқты міндеттерге ие [2].

Жолаушылар тасымалындағы Логистика - бұл оңтайлы шығындарды қамтамасыз ету кезінде жолаушыларды жөнелту пунктінен межелі пунктіне ауыстыру процесінде жолаушылар легін және олармен байланысты ақпараттық, қаржылық және сервистік токтарды басқару [1].

Резер С. М. анықтамасы бойынша жолаушылар тасымалы логистикасы жолаушылар ағынын, энергетикалық, материалдық, ақпараттық, қаржылық және басқа ағындарды ұйымдастырудың құралдары мен әдістерімен ұсынылған. Жолаушылар тасымалын ұйымдастыру кезіндегі логистиканың мақсаты қолда бар ресурстарды оңтайлы пайдалану және жолаушыларға қызмет көрсету сапасын арттыру болып табылады.

Қазіргі өмір ырғағында жолаушылар үшін "дәл уақытында" және "есіктен есікке дейін" жеткізу ерекше мәнге ие. Алайда, егер жүк тасымалы логистикасында тасымалдау операторының жүкті жылжытудың ең ұтымды бағытын таңдау туралы айтатын болсақ, онда жолаушылар тасымалында - ұтқырлық туралы, бұл көлік құралдарының қозғалыс кестесіне, сапардың жалпы ұзақтығына, жол жүру құнына, жолаушылар ағынының барлық тізбегі бойынша көрсетілетін қосымша қызметтер кешеніне байланысты жолаушының көлік түрін таңдау мүмкіндігін білдіреді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Копылова Е.В., Куликова Е.Б. Логистика – перспективное направление пассажирских перевозок // Железнодорожный транспорт. 2010. – № 3.
2. Пластуняк И.А. Проблемы управления транспортными потоками в крупных городах / И.А. Пластуняк // Вестник ИНЖЭКОНА. 2009. – № 2.
3. Афанасьева Н.В. Логистические системы и реформы / Н.В. Афанасьева – СПб.: СПбЭФ, 1995. – 147 с.
4. Гаджинский А.М. Логистика: Учебник / А.М.Гаджинский. – М.: Дашков и К, 2010. – 374 с.